

Monika MAMINSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universiteto Vytauto Kavolio
transdisciplininių tyrimų institutas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Vytautas Kavolis
Transdisciplinary Research Institute, Lithuania

Asmens atsparumo išraiška savanoriškoje gynyboje: įžvalgos iš Krašto apsaugos savanorių pajėgų tyrimo

THE EXPRESSION OF PERSONAL RESILIENCE IN VOLUNTARY DEFENCE: INSIGHTS FROM THE LITHUANIAN NATIONAL DEFENCE VOLUNTEER FORCES STUDY

SANTRAUKA. Straipsnyje nagrinėjamas psichologinio atsparumo reiškinyss Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgose (KASP), siekiant atskleisti individualius ir asmenybinius veiksnus, susijusius su gebėjimu efektyviai veikti streso ir neapibrėžtumo sąlygomis. Atsparumas apibrėžiamas kaip dinamiškas procesas, leidžiantis išlaikyti psichologinę pusiausvyrą, prasmės jausmą ir kryptingumą net sudėtingose situacijose. Empirinio tyrimo metu 2025 m. kovo–gegužės mėn. buvo apklausti 345 KASP nariai, 240-ties iš jų atsakymai buvo panaudoti šiame straipsnyje pateikiamame tyrime. Jame naudota 14 punktų atsparumo skalė (RS-14) ir Didžiojo penketo asmenybės bruožų klausimynas. Rezultatai parodė, kad KASP narių atsparumas statistiškai reikšmingai aukštesnis nei visos Lietuvos populiacijos. Didžiausią teigiamą poveikį atsparumui turėjo sąmoningumas, atvirumas patirčiai ir ekstravertiškumas, o neurotiškumas buvo stipriausias neigiamas prediktorius. Galima daryti išvadą, kad savanoriškos šalies gynybos pajėgų aplinka ne tik pritraukia psichologiškai tvirtesnius asmenis, bet ir stiprina jų gebėjimą prisitaikyti, palaikyti komandinį stabilumą bei emocinį atsparumą.

SUMMARY. The article examines the phenomenon of psychological resilience within the Lithuanian National Defence Volunteer Forces ('KASP'), focusing on the individual and personality factors that determine effective functioning under stress and uncertainty. Resilience is defined as a dynamic process that enables individuals to maintain psychological balance, a sense of meaning, and purposeful action even in challenging circumstances. An empirical study conducted between March and May 2025 involved 345 KASP members, of

whom 240 were included in the analysis reported in the present article. The research employed the 14-Item Resilience Scale (RS-14) and the Big Five personality inventory. Results indicated that KASP members exhibit significantly higher levels of resilience compared to the general Lithuanian population. Conscientiousness, openness to experience, and extraversion were found to be the strongest positive predictors of resilience, while neuroticism was the most powerful negative predictor. The findings are in line with an interpretation that voluntary defence functions not only as a selective environment attracting psychologically robust individuals but also as a context that enhances adaptability, collective stability, and emotional resilience through shared purpose and teamwork.

RAKTAŽODŽIAI: psichologinis atsparumas, savanoriška gynyba, KASP, asmenybės bruožai, karyba.

KEYWORDS: psychological resilience, voluntary defence, KASP, personality traits, military.

Ivadas

Pastaraisiais metais psichologinio atsparumo sąvoka tapo vienu iš kertinių konceptų tiek psichologijos moksle, tiek visuomenės saugumo diskurse. Globalūs iššūkiai – karai, pandemijos, informacinės grėsmės ir socialiniai sukrėtimai – parodė, kad valstybės atsparumas neapsiriboja vien karine ar ekonomine galia. Vis dažniau pabrėžiama, kad visuomenės gebėjimas išlaikyti dvasinę pusiausvyrą, solidarumą ir veikimo kryptingumą krizių metu priklauso nuo jos narių psichologinių išteklių¹.

Psichologinis atsparumas (angl. *resilience*) apibrėžiamas kaip gebėjimas sėkmingai prisitaikyti prie nepalankių gyvenimo aplinkybių, išlaikyti psichinę sveikatą ir funkcionuoti nepaisant streso, nesėkmių ar netekčių². Šis gebėjimas nėra nekintantis bruožas – jis gali kisti priklausomai nuo gyvenimo konteksto, socialinės paramos ir asmeninių įgūdžių³. Tyrimai rodo, kad atsparūs asmenys pasižymi didesniu optimizmu, saviveiksmingumu, emociniu stabilumu bei stipresne prasmės patirtimi⁴.

Karinės tarnybos kontekste atsparumas įgauna ypatingą reikšmę. Kariai ir savanoriai susiduria su neapibrėžtumu, pavojais, fiziniu bei emociniu išsekimu, priimant sprendimus jiems neretai stinga laiko, informacijos ir (arba) kitų išteklių. Tokiomis aplinkybėmis psichologinis atsparumas gali tapti lemiamu veiksniu, leidžiančiu išlaikyti blaivų mąstymą, efektyviai veikti komandoje ir atsistatyti po nesėkmių⁵. Dėl to kai

¹ Steven M. Southwick ir Dennis S. Charney, *Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges*, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2018).

² Gail M. Wagnild, *The Resilience Scale User's Guide for the US English Version of the Resilience Scale and the 14-Item Resilience Scale (RS-14)* (Montana: The Resilience Center, 2009).

³ George A. Bonanno, „Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events?“, *American Psychologist* 59, Nr. 1 (2008): 20–28; George A. Bonanno, *The Other Side of Sadness: What the New Science of Bereavement Tells Us About Life After Loss* (London: Hachette UK, 2019).

⁴ Suniya S. Luthar, Dante Cicchetti ir Bronwyn Becker, „The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work“, *Child Development* 71, Nr. 3 (2000): 543–562; Southwick ir Charney, *Resilience*.

⁵ Rhonda Cornum, Matthew D. Matthews ir Martin E. P. Seligman, „Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in a Challenging Institutional Context“, *American Psychologist* 66, Nr. 1 (2011): 4–9.

kurios šalys atsparumo stiprinimą kaip psichologinės parengties komponentą įtraukia į karių rengimo programas.

Lietuvos kontekste savanoriška gynyba užima unikalią vietą – ji jungia pilietiško, savanorystės ir karinės tarnybos principus. Krašto apsaugos savanorių pajėgos (KASP) suburia civilius, kurie dalį savo laiko skiria valstybės gynybai. Tokia veikla reikalauja ne tik fizinio pasirėngimo, bet ir tvirtos psichologinės motyvacijos bei gebėjimo išlaikyti vidinę darną. Savanorių veikla grindžiama savanorišku įsipareigojimu, todėl motyvacija ir atsparumas čia susiję ypač glaudžiai.

Nepaisant to, kad psichologinio atsparumo klausimas yra ištis aktualus, Lietuvos mokslinėje literatūroje šis savanorišką krašto gynybą pasirinkusių asmenų psichologinis bruožas iki šiol netirtas. Ankstesniuose tyrimuose buvo analizuoti atsparumo psichometriniai aspektai Lietuvos populiacijoje⁶. Straipsnyje pristatomu tyrimu siekiama užpildyti šią spragą, pateikti empirinę analizę, kuria vertinamas KASP narių atsparumo lygis, jo sąsajos su pagrindiniais asmenybės bruožais bei sociodemografiniais rodikliais.

Šio darbo tikslas – nustatyti, kokie veiksniai prognozuoja didesnę Lietuvos krašto apsaugos savanorių atsparumą, ir išsiaiškinti, ar savanoriška tarnyba yra susijusi su aukštesniu psichologinio atsparumo lygiu. Tyrime keliamos hipotezės, kad 1) KASP nariai pasižymi didesniu psichologiniu atsparumu nei Lietuvos populiacija; 2) aukštesnis sąmoningumas, atvirumas patirčiai ir ekstravertiškumas teigiamai prognozuoja atsparumą; 3) neurotiškumas yra neigiamas atsparumo prediktorius.

Šis straipsnis prisideda prie psichologinio atsparumo tyrimų plėtos Lietuvoje ir suteikia naujų empirinių duomenų, leidžiančių geriau suprasti psichologinius veiksnius, susijusius su asmenų įsitraukimu į savanorišką gynybą, ir jos reikšmę visuomenės atsparumui.

Tyrimo metodika

Tyrimo dizainas. Tyrimas buvo suplanuotas kaip kiekybinio pobūdžio aprašomasis-analitinis, juo siekta įvertinti Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinio atsparumo lygį ir nustatyti jo sąsajas su pagrindiniais asmenybės bruožais pagal „Didžiojo penketo“ modelį. Tyrimo dizainas grindžiamas prielaida, kad asmeninės savybės bei sociodemografiniai veiksniai lemia arba atspindi skirtingus psichologinės ištvermės lygius, o specifinė savanoriškos gynybos pajėgų aplinka leidžia tiek atrinkti, tiek ugdyti atsparius asmenis. Siekiant užtikrinti duomenų patikimumą ir palyginamumą, pasirinktas standartizuotų klausimynų metodas, kurio dėka gauti kiekybiniai rodikliai leidžia atlikti koreliacinę ir regresinę analizę bei palyginti KASP narių rezultatus su ankstesniais Lietuvos populiacijos duomenimis⁷.

⁶ Eglė Mažulytė, „A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14)“, *Jaunųjų mokslininkų psichologų darbai* 5, Nr. 1 (2016): 1–6.

⁷ Ibid.

Tyrimo dalyviai. Tyrimo imtį sudarė 345 Krašto apsaugos savanorių pajėgų nariai iš visų Lietuvoje veikiančių rinktinių. Apklausa buvo vykdoma savanoriško dalyvavimo principu ir respondentai galėjo bet kuriuo metu nutraukti dalyvavimą. Iš viso 240 respondentų pateikė išsamius ir tinkamus duomenis, kurie buvo įtraukti į galutinę statistinę analizę, pristatomą šiame straipsnyje.

Dauguma respondentų buvo *vyrų* (85 proc.). Pagal amžių tyrimo dalyviai pasiskirstė taip: 18–24 m. – 19 proc., 25–34 m. – 36 proc., 35–44 m. – 30 proc., 45–54 m. – 13 proc., 55–64 m. – 2 proc., vyresni nei 65 m. – 0,3 proc.

Pagal išsilavinimą 5 proc. dalyvių nurodė turintys pagrindinį, 20 proc. – vidurinį, 17 proc. – technologinį ar profesinį, 8 proc. – nebaigtą aukštąjį išsilavinimą, 36 proc. – bakalauro, 15 proc. – magistro arba daktaro laipsnį.

Dauguma savanorių teigė, kad jų pagrindinė veikla yra *darbas visu etatu* (81 proc.), 8 proc. *studijavo*, 4 proc. *dirbo ne visu etatu*, o 7 proc. priskyrė savo veiklą kitai kategorijai.

Pagal darbo pobūdį 28 proc. respondentų dirbo fizinį darbą, 35 proc. buvo specialistai ar ekspertai, 15 proc. – biuro darbuotojai ar tarnautojai, 12 proc. – žemos ar vidutinės grandies vadovai, o 10 proc. – aukšto lygio vadovai arba verslo savininkai.

Tyrimo priemonės. Vertinant asmenų psichologinį atsparumą naudota *14 punktų atsparumo skalė* (RS-14), sukurta G. Wagnild ir H. Young⁸. Ši skalė plačiai taikoma įvairiose šalyse, o jos lietuviškoji versija validuota E. Mažulytės tyrime⁹. RS-14 skale vertinamos penkios psichologinio atsparumo dimensijos:

- **tikslingumas** (*purposefulness*) – gebėjimas siekti prasmingų tikslų net sunkumų akivaizdoje;
- **atkaklumas** (*perseverance*) – pastovumas ir motyvacija tęsti veiklą;
- **ramybė** (*equanimity*) – gebėjimas išlaikyti emocinę pusiausvyrą;
- **pasitikėjimas savimi** (*self-reliance*) – pasitikėjimas savo gebėjimais;
- **autentiškumas** (*existential aloneness*) – gebėjimas priimti save ir veikti nepriklausomai nuo kitų vertinimo.

Kiekvieną teiginį pats respondentas vertino 7 balų Likerto skalėje nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“. Aukštesni balai rodo didesnę atsparumo lygį.

Vertinant *asmenybės bruožus* buvo naudojamas „Didžiojo penketo“ klausimynas (*Big Five Inventory*, BFI), kuriuo matuojami penki baziniai bruožai: ekstravertiškumas, sutarumas, sąmoningumas, atvirumas patirčiai ir neurotiškumas. Ši priemonė pasirinkta dėl jos plačiai patvirtinto validumo ir patikimumo įvairiose populiacijose¹⁰. Atsakymai pateikiami 5 balų Likerto skalėje nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“.

⁸ Gail M. Wagnild ir Heather M. Young, „Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale“, *Journal of Nursing Measurement* 1, Nr. 2 (1993): 165–178.

⁹ Mažulytė, „A Psychometric Evaluation...“.

¹⁰ Robert R. McCrae ir Paul T. Costa Jr., „A Five-Factor Theory of Personality“, iš *Handbook of Personality: Theory and Research*, 2nd ed., ed. Lawrence A. Pervin and Oliver P. John (New York: Guilford Press, 1999), 139–153.

Tyrimo eiga. Duomenų rinkimas vyko 2025 m. kovo–gegužės mėn. elektroninės apklausos būdu. KASP vadovybė tyrimą patvirtino ir padėjo platinti nuorodą vidiniais komunikacijos kanalais. Apklausa buvo savarankiškai pildoma internetu, vidutinė jos pildymo trukmė – apie 15 minučių. Duomenys buvo saugomi užšifruoti, laikantis asmens duomenų apsaugos reikalavimų.

Duomenų analizė. Surinkti duomenys buvo analizuoti naudojant SPSS 27 programinį paketą. Atliekant analizę taikyti keli žingsniai:

1. **Aprašomoji analizė** – nustatyti vidurkiai, standartiniai nuokrypiai ir pasiskirstymo charakteristikos.
2. **Koreliacinė analizė** – Pearson koreliacijos koeficientu įvertintos sąsajos tarp atsparumo, asmenybės bruožų ir demografinių rodiklių.
3. **Daugialypė linijinė regresija** – nustatyta, kurie bruožai ir veiksniai statistiškai reikšmingai prognozuoja atsparumą.
4. **Palyginamoji analizė** – KASP narių rezultatai palyginti su Lietuvos populiacijos duomenimis¹¹.

Nustatytas statistinio reikšmingumo lygmuo $p < .05$. Prieš analizę patikrintos regresijos prielaidos.

Metodikos apibendrinimas. Pasirinkta tyrimo metodika leido ne tik įvertinti savanorių psichologinio atsparumo lygį, bet ir nustatyti psichologinius bei asmenybės aspektus, susijusius su savanorių psichologiniu atsparumu. Derinant RS-14 skalę ir Didžiojo penketo klausimyną buvo galima nustatyti, kokie bruožai labiausiai siejami su gebėjimu išlaikyti vidinį stabilumą tarnybos ir krizių metu.

Rezultatai

Psichologinio atsparumo lygio palyginimas. Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinio atsparumo vidurkis siekė $M = 79,96$ ($SD = 10,78$), o bendras Lietuvos populiacijos $M = 74,54$ ($SD = 13,13$)¹². *Studento t-testas* parodė, kad šis skirtumas yra stipriai statistiškai reikšmingas ($t = 5,92$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad KASP nariai pasižymi aukštesniu atsparumo lygiu nei Lietuvos populiacija. Rezultatas patvirtina hipotezę, kad savanoriškoje krašto gynyboje dalyvaujantys asmenys pasižymi didesniu psichologiniu tvirtumu.

Sociodemografiniai veiksniai kaip atsparumo prediktoriai. Atliekant pirmojo etapo regresinę analizę (žr. 1 lentelę, 1 modelį), buvo vertinama, kaip atsparumą prognozuoja demografiniai rodikliai. *Amžius* ($\beta = .217$, $p < .001$) ir *išsilavinimas* ($\beta = .172$, $p < .01$) turėjo reikšmingą teigiamą poveikį atsparumui, o *lytis* ($\beta = .075$, $p > .05$) nebuvo reikšmingas veiksnys. Tai reiškia, kad vyresni ir aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą turintys dalyviai pasižymėjo didesniu atsparumu.

¹¹ Mažulytė, „A Psychometric Evaluation...“.

¹² Ibid.

Šie rezultatai atitinka psichologinės brandos sampratą – didesnė gyvenimo patirtis ir kognityvinis pasirengimas leidžia efektyviau susidoroti su sunkumais bei palaikyti emocinę pusiausvyrą.

1 lentelė. Psichologinio atsparumo prediktoriai KASP (daugialypės regresijos analizė) (* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$, $n = 240$)

	1 modelis	2 modelis
	β	
Lytis	.075	.019
Amžius	.217***	.110*
Išsilavinimas (daugiau nei vidurinis)	.172**	.042
Atvirumas patirčiai		.168**
Sąmoningumas		.122*
Ekstravertiškumas		.125***
Sutarumas		.050
Neurotiškumas		-.327***

Asmenybės bruožai kaip atsparumo prediktoriai. Įtraukus asmenybės kintamuosius (2 modelis), paaiškėjo, kad keli bruožai reikšmingai prisideda prie atsparumo prognozės. Modelis buvo statistiškai reikšmingas ($p < .001$) ir paaiškino papildomą dispersijos dalį, palyginti su demografiniu modeliu.

Reikšmingų prediktorių analizė parodė aiškų psichologinio atsparumo ryšį su keliais pagrindiniais asmenybės bruožais ir amžiumi. *Neurotiškumas* ($\beta = -.327$, $p < .001$) pasirodė esantis stipriausias neigiamas veiksnys – kuo didesnis emocinis nestabilumas, tuo mažesnis asmens gebėjimas prisitaikyti prie iššūkių. *Atvirumas patirčiai* ($\beta = .168$, $p < .01$) buvo labiausiai teigiamai susijęs su atsparumu – naujų idėjų priėmimas, smalsumas ir lankstus mąstymas padeda geriau prisitaikyti prie pokyčių. *Ekstravertiškumas* ($\beta = .125$, $p < .001$) taip pat turėjo vidutinio stiprumo teigiamą poveikį, rodantį, kad socialiai aktyvūs, energingi ir bendravimui atviri asmenys yra atsparesni stresui. Taip pat buvo matomas *sąmoningumo* ($\beta = .122$, $p < .05$) poveikis, pabrėžiant atsakomybės, disciplinos ir tikslo siekimo svarbą.

Amžius ($\beta = .110$, $p < .05$) išliko reikšmingas veiksnys net įtraukus asmenybės rodiklius – tai leidžia teigti, kad patirtis ir gyvenimo brandumas prisideda prie didesnio psichologinio atsparumo.

Išsilavinimas ($\beta = .042$), *sutarumas* ($\beta = .050$) ir *lytis* ($\beta = .019$) antrajame modelyje reikšmingo poveikio atsparumui neturėjo. Nors pirminiame demografiniame modelyje išsilavinimas buvo reikšmingai susijęs su atsparumu, *antrojo modelio rezultatai parodė, kad šis poveikis išnyko įtraukus asmenybės bruožus*. Tai reiškia, kad *išsilavinimo poveikis atsparumui buvo paaiškintas asmenybės savybėmis* – ypač sąmoningumu, atvirumu patirčiai ir neurotiškumu. Kitaip tariant, aukštesnį išsilavinimą turintys

savanoriai pasižymėjo palankesniu asmenybės profiliu, o ne savaiminiu išsilavinimo poveikiu atsparumo lygiui.

Rezultatai patvirtina, kad *asmeninės savybės yra svarbūs atsparumo prediktoriai*. Emocinis stabilumas (žemas neurotiškumas), socialinis aktyvumas (ekstravertiškumas) ir gebėjimas lanksčiai reaguoti į pokyčius (atvirumas) sustiprina psichologinį tvirtumą.

Apibendrinant galima teigti, kad KASP nariai pasižymi *aukštesniu psichologinio atsparumo lygiu nei Lietuvos populiacija*, o ją prognozuoja tiek amžius, tiek tam tikri asmenybės bruožai. Svarbiausi teigiami veiksniai – sąmoningumas, atvirumas ir ekstravertiškumas, o neurotiškumas veikia priešingai.

Diskusija

Tyrimo rezultatai patvirtino pagrindinę prielaidą, kad Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) nariai pasižymi aukštesniu psichologinio atsparumo lygiu nei visa Lietuvos populiacija. Vidutinis atsparumo balas tarp savanorių buvo statistiškai reikšmingai aukštesnis nei visos Lietuvos populiacijos. Šis skirtumas rodo, kad savanoriškos gynybos pajėgų veikloje dalyvaujantys asmenys pasižymi didesniu gebėjimu išlaikyti psichologinę pusiausvyrą, prasmės jausmą ir veiklos kryptingumą stresinėse ar neapibrėžtose situacijose.

Vienas galimų šio skirtumo paaiškinimų yra *atrankos efektas*: į KASP dažniau įsitraukia asmenys, turintys didesnę vidinę motyvaciją, atsakomybės jausmą ir pasiryžimą prisidėti prie visuomenės saugumo. Kita vertus, galima teigti, kad savanoriškoje tarnyboje savaimė kuriamos sąlygos stiprinti atsparumą – reguliarios pratybos, komandinė veikla ir tarnybinės patirties iššūkiai skatina savitvarką, pasitikėjimą savimi bei emocinį stabilumą.

Reikšminga tyrimo išvada – *amžius* yra teigiamai susijęs su atsparumu, netgi atsižvelgiant į asmenybės bruožus. Vyresni savanoriai pasižymėjo didesniu psichologiniu tvirtumu – tai patvirtina prielaidą, kad atsparumas yra iš dalies išmokstamas ir stiprėja įgyjant gyvenimo patirties. Brandesnis amžius siejamas su labiau išvystyta savikontrolė, savirefleksija ir įveikos strategijų įvairove.

Tiriant asmenybės bruožus ir atsparumą išryškėjo keli svarbūs psichologiniai veiksniai. *Neurotiškumas* pasirodė esantis stipriausias neigiamas atsparumo prediktorius, rodantis, kad emocinis nestabilumas, nerimas ir nepasitikėjimas savimi mažina gebėjimą prisitaikyti prie kylančių iššūkių. *Ekstravertiškumas, atvirumas patirčiai ir sąmoningumas* turėjo reikšmingą teigiamą poveikį atsparumui. Šie rezultatai sutampa su anksčiau atliktų tarptautinių tyrimų išvadomis¹³ – jie parodė, kad emocinis stabilumas, socialinis aktyvumas ir kognityvinis lankstumas yra psichologinės ištvermės pagrindas.

¹³ Atsushi Oshio, Akiko Taku, Shigehiro Hirano ir Paul T. Chamarro-Premuzic, „Resilience and Big Five Personality Traits: A Meta-Analysis“, *Personality and Individual Differences* 127 (2018): 54–60; Southwick ir Charney, *Resilience*.

Analizuojant platesnį kontekstą, galima teigti, kad savanoriškos gynybos pajėgų aplinka *stiprina atsparumą*. Didžioji dalis tyrimo dalyvių derina tarnybą su darbu visu etatu, daugiau nei pusė jų turi aukštąjį išsilavinimą. Galima numanyti, kad tokios gyvenimo aplinkybės formuoja savybes, susijusias su savarankiškumu, pareigos jausmu ir gebėjimu derinti kelis vaidmenis – tai esminiai psichologinės brandos elementai.

Tyrimo rezultatuose taip pat atsispindi *kolektyvinio atsparumo* dimensija. Aukštesnis individualus tvirtumas, besireiškiantis savanorių bendruomenėje, gali būti laikomas bendro psichologinio pasirengimo ir visuomenės atsparumo pagrindu. Šis reiškinys atitinka šiuolaikinį požiūrį į nacionalinę gynybą, kuri vis dažniau suprantama ne tik kaip karinė, bet ir kaip psichologinė, socialinė bei pilietinė sistema. Su tuo susijęs svarbus aspektas – *grupinis atsparumas ir tarnybos aplinkos psichologinio klimato vaidmuo*. Nors šiame tyrime daugiausia dėmesio skirta individualiems veiksniams, literatūroje pabrėžiama, kad atsparumas kariuomenėje dažnai turi kolektyvinį pagrindą. Komandinė sanglauda, tarpusavio pasitikėjimas, atsakomybės pasidalijimas ir aiškiai struktūruotos užduotys siejamos su mažesniu individualaus streso poveikiu ir stabilesniu funkcionavimu¹⁴. Atsižvelgiant į tai, kad savanoriai derina civilinį gyvenimą su tarnyba ir turi ribotą treniruočių laiką, būtent komandos palaikymas ir bendrystė gali turėti ypatingą reikšmę palaikant atsparumą, tad jis gali formotis ne tik pagal individualius bruožus, bet ir per socialinį tinklą bei tarpasmeninę dinamiką, kuri savanoriškoje gynyboje atlieka kompensacinę funkciją.

Papildomai verta atkreipti dėmesį į *prasmės kūrimo* (angl. *meaning-making*) ir *identiteto integracijos mechanizmus*, kurie šiuolaikinėje atsparumo literatūroje įvardijami kaip vieni svarbiausių ilgalaikės psichologinės ištvermės šaltinių. KASP veikla grindžiama ne tik funkciniu pasirengimu ar fiziniais įgūdžiais, bet ir pilietinės tapatybės stiprinimu – dalyvavimas savanoriškos gynybos pajėgų veikloje suteikia galimybę pajusti aiškų tikslą, asmeninę reikšmę ir vertybinę išipareigojimą. Tyrimai rodo, kad prasmę jaučiantys asmenys turi didesnių vidinių išteklių kovodami su stresu, o prasmės integracija padeda amortizuoti neigiamą emocijų poveikį¹⁵. Šiame tyrime aukštesnis atsparumo lygis gali būti interpretuojamas kaip procesas, glaudžiai susijęs su savanoriško vaidmens prasmės turiniu ir vidine motyvacija, o ne su išoriniais demografiniais veiksniais. Taigi prasmės kūrimas savanoriškos gynybos pajėgų aplinkoje gali būti laikomas vienu iš centrinių psichologinių mechanizmų, palaikančių asmens tvirtumą.

Tyrimo rezultatai taip pat aktualūs platesniam Lietuvos saugumo politikos kontekstui. Šiuolaikinės grėsmės – ypač hibridinės ir informacinės – reikalauja ne tik

¹⁴ Paul T. Bartone, „Hardiness and Military Service: A Review of Research“, iš *Military Psychology: Clinical and Operational Applications*, ed. Carrie H. Kennedy and Eric A. Zillmer, 3rd ed. (New York: Guilford Press, 2021), 77–94.

¹⁵ Michael F. Steger, „Making Meaning in Life“, iš *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, 3rd ed., ed. Shane J. Lopez ir C. R. Snyder (New York: Oxford University Press, 2021), 959–967; Crystal L. Park, „Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events“, *Psychological Bulletin* 136, No. 2 (2010): 257–301.

karinių pajėgumų, bet ir psichologinės visuomenės brandos, gebėjimo atsilaikyti prieš manipuliaciją, neapibrėžtumą ir emocinį spaudimą. Aukštesnis KASP savanorių atsparumo lygis gali būti laikomas *psichologinio rezervo*, kuris prisideda prie bendro valstybės atsparumo, komponentu. Savanoriai veikia kaip tarpinė grandis tarp civilių ir kariuomenės, todėl jų vidinis tvirtumas gali turėti stiprinantį efektą – didinti visuomenės pasitikėjimą, bendruomeniškumą ir pasirengimą įsitraukti į krizių valdymą. Taigi psichologinis atsparumas savanoriškoje gynyboje įgauna strateginę reikšmę, ypač atsižvelgiant į nuolatines hibridines grėsmes ir informacinės aplinkos nepastovumą.

Atliktas tyrimas yra ribotas dėl skerspjuvio dizaino ir saviregistracijos metodo – jie riboja priežastinių ryšių nustatymą. Vis dėlto imties dydis, vidinis patikimumas ir statistinė reikšmė leidžia daryti patikimas išvadas. Ateityje, siekiant stebėti atsparumo dinamiką laike bei jo ugdymo veiksnius, rekomenduojama taikyti ilgalaikius ir mišrius tyrimo metodus.

Išvados

1. *Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinis atsparumas yra statistškai reikšmingai aukštesnis nei visos Lietuvos populiacijos.* Tai patvirtina prielaidą, kad savanoriškos krašto gynybos pajėgų veikloje dalyvaujantys asmenys pasižymi stipresniais psichologiniais ištekliais ir gebėjimu išlaikyti pusiausvyrą stresinėse situacijose.

2. *Amžius teigiamai siejamas su atsparumu.* Vyresni savanoriai pasižymi didesniu gebėjimu prisitaikyti prie iššūkių – tai rodo, kad atsparumas yra iš dalies įgyjamas per patirtį.

3. *Asmenybės bruožai yra stiprūs psichologinio atsparumo prediktoriai.* Neurotiškumas turi neigiamą poveikį, o atvirumas patirčiai, ekstravertiškumas ir sąmoningumas – teigiamą poveikį atsparumui. Tai patvirtina, kad emocinis stabilumas, planavimo gebėjimai ir socialinis aktyvumas yra itin svarbūs atsparumo komponentai.

4. *Savanoriškos tarnybos aplinka gali stiprinti atsparumą.* KASP veikla, apimanti bendrystę, prasmės paiešką ir motyvaciją dalyvauti savanoriškoje veikloje, gali padėti formuoti tiek individualų, tiek kolektyvinį psichologinį tvirtumą. Taip pat galima teigti, kad prie KASP dažniau prisijungia asmenys, jau pasižymintys aukštu psichologiniu atsparumu.

5. *Psichologinis atsparumas yra nacionalinio saugumo ir visuomenės atsparumo dalis.* Asmens gebėjimas išlaikyti vidinę darną ir efektyviai veikti krizės metu prisideda prie bendro valstybės stabilumo.

6. *Tolesni tyrimai turėtų apimti ilgalaikę atsparumo stebėseną bei kokybinius interviu, kad būtų galima geriau suprasti savanoriškos tarnybos poveikį asmens ir bendruomenės psichologiniam pasirengimui.*

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Bartone, Paul T. „Hardiness and Military Service: A Review of Research“. In *Military Psychology: Clinical and Operational Applications*. Edited by Carrie H. Kennedy and Eric A. Zillmer, 3rd ed., 77–94. New York: Guilford Press, 2021.
2. Bonanno, George A. „Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events?“ *American Psychologist* 59, Nr. 1 (2008): 20–28.
3. ——. *The Other Side of Sadness: What the New Science of Bereavement Tells Us About Life After Loss*. London: Hachette UK, 2019.
4. Cornum, Rhonda, Matthew D. Matthews ir Martin E. P. Seligman. „Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in a Challenging Institutional Context“. *American Psychologist* 66, Nr. 1 (2011): 4–9.
5. Luthar, Suniya S., Dante Cicchetti ir Bronwyn Becker. „The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work“. *Child Development* 71, Nr. 3 (2000): 543–562.
6. Mažulytė, Eglė. „A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14)“. *Jaunųjų Mokslininkų Psichologų Darbai* 5, Nr. 1 (2016): 1–6.
7. McCrae, Robert R. ir Paul T. Costa Jr. „A Five-Factor Theory of Personality“. In *Handbook of Personality: Theory and Research*. Ed. Lawrence A. Pervin ir Oliver P. John, 2nd ed., 139–153. New York: Guilford Press, 1999.
8. Oshio, Atsushi, Akiko Taku, Shigehiro Hirano ir Paul T. Chamarro-Premuzic. „Resilience and Big Five Personality Traits: A Meta-Analysis“. *Personality and Individual Differences* 127 (2018): 54–60.
9. Park, Crystal L. „Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events“. *Psychological Bulletin* 136, No. 2 (2010): 257–301.
10. Steger, Michael F. „Making Meaning in Life“. In *The Oxford Handbook of Positive Psychology*. Edited by Shane J. Lopez ir C. R. Snyder, 3rd ed., 959–967. New York: Oxford University Press, 2021.
11. Southwick, Steven M. ir Dennis S. Charney. *Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
12. Wagnild, Gail M. *The Resilience Scale User's Guide for the US English Version of the Resilience Scale and the 14-Item Resilience Scale (RS-14)*. Montana: The Resilience Center, 2009.
13. Wagnild, Gail M. ir Heather M. Young. „Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale“. *Journal of Nursing Measurement* 1, Nr. 2 (1993): 165–178.

Gauta: 2025 12 08

Parengta: 2025 12 21

Socialinių mokslų daktarės Monikos Maminskaitės Vytauto Didžiojo universitete atliktas podoktorantūros tyrimas yra projekto „Vytauto Kavolio transdisciplininių socialinių ir humanitarinių mokslų instituto MTEP veiklų stiprinimas (SOCMTEP)“ dalis. Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, sutarties Nr. S-A-UEI-23-13 (2023-12-27).

Monika MAMINSKAITĖ – socialinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Vytauto Kavolio transdisciplininių tyrimų instituto mokslo darbuotoja. El. paštas monika.maminskaite@vdu.lt.

Monika MAMINSKAITĖ – PhD in social sciences, works at Vytautas Magnus University, Vytautas Kavolis Transdisciplinary Research Institute (Lithuania). E-mail monika.maminskaite@vdu.lt.